

KA RAAMATUKOGU LOOB RIIGIS MEIE-TUNNET

Kaie Holm

Algtekst, ajakirjas „Raamatukogu“ ilmunud toimetatud kujul

2013. aasta novembris tunnustasid Kultuuriministeerium ning Integratsiooni ja Migratsiooni Sihtasutus "Meie Inimesed" (edaspidi MISA) Tallinna Keskraamatukogu projekti "Saja rahva lood" Eestis elavate erinevate rahvuste kultuuride tutvustamise ja kultuuritraditsioonide säilitamise kategoorias arendusstipendiumiga.

Lõimumist ja ühiskonna sidusust ei ole raamatukogud seni oma tegevuse eesmärgina rõhutanud, kuigi oma teenuseid ja ka teatud tegevusi neis piirkondades, kus immigrante ning eri keele- ja kultuuritaustaga inimesi rohkem elab, sellele sihtgrupile kindlasti suunatakse. Paraku ei olnud raamatukogude esindajad (vähemalt mulle teadaolevalt) kaasatud arengukava „Lõimuv Eesti 2020“ väljatöötamise, kuigi selle koostamist juhib Kultuuriministeerium, mille vastutusallasse kuulub nii raamatukogude kui ka kultuurilise mitmekesisuse ja lõimumise valdkond.

Arengukava „Lõimuv Eesti 2020“

Valmima pidanuks arengukava „Lõimuv Eesti 2020“ algse plaani järgi juba 2013. aasta detsembris, kuid selle tööversioon ei ole praegu avalik ning selleks loodud kodulehelt www.integratsioon.ee artikli kirjutamise ajal, st veebruari keskel, arengukava teksti ei leidnud /3, 4/.

Mõtlemise koht see meile muidugi on, et miks nii on läinud: taas on valmimas riiklik strateegia valdkonnas, millel on kokkupuutepunkte ka raamatukogudega, kuid mille koostamisel raamatukogude arvamust ei ole küsitud ega ole alust ka arvata, et seal raamatukogude sellealast tegevust kuigi palju kirjeldatakse kui üldse (paralleeli võib tõmmata „Eesti elukestva õppe strateegiaga 2014-2020“ koostamise käiguga).

Kindlasti aitaks raamatukogude muutunud rolle avalikkuse ees paremini põhjendada ja meie positsiooni ühiskonnas tugevdada see, kui raamatukogude eesmärgid oleksid paremini sõnastatud ning kui me oskaksime neid vaadelda laiemalt, seoses riigi eesmärkidega. Loodetavasti ei ole vaja hakata raamatukoguhoidjatele selgitama seda, et lõimumine ei ole ainult Tallinna ja Ida-Virumaa probleem - suurenev sisseränne ning siin elavate eri keele- ja kultuuritaustaga inimeste vastastikuse austuse ja lugupidamise kujundamine paneb proovile kogu riigi, sh raamatukogud.

Viimasel ajal on avaldatud mitmeid arvamuskirjutusi, kus antakse meie riigi tegevusele lõimumisvaldkonnas väga kriitilisi hinnanguid. Üks põhjus, miks senine tegevus ei ole olnud tulemuslik, on minu hinnangul see, et toimitakse suuresti vaid projektipõhiselt ja riik ei paista olevat eesmärgiks seadnud tegevuste jätkusuutlikkust.

Nõustamiskeskused Tallinnas ja Narvas

Üks näide. 2013. aasta suvel korraldas MISA konkursi (konkursi eelarve 140 000 eurot), et pakkuda teavitamis- ja nõustamisteenust kolmandate riikide kodanikele. Väljavõtte konkursi tingimustest: "Konkursi raames pakutakse Eestis elavate kolmandate riikide kodanikele (edaspidi EKRK) nõustamisteenust ning teavitatakse neid Eesti kodakondsuse taotlemise võimalustest. Nõustamise raames informeeritakse EKRK-sid personaalselt Eesti ühiskonna, elukorralduse, seaduste, täiendõppe ja karjääri jm teemadel, aitamaks kaasa integreerumisele ning kodanikuõiguste ja -kohustuste paremale mõistmisele. Teavitamise raames koostatakse ning levitatakse infomaterjale. Teavitamise ja nõustamise korraldamiseks luuakse nõustamiskeskus" /6/.

Seda lugedes tulid mulle meelde Soome rahvaraamatukogudes nähtud immigrantide infopunktid, millesarnaseid võiks olla ka meie rahvaraamatukogude juures. Soome on rahvaraamatukogud valinud selliste nõustamispunktide asukohaks küllap põhjusel, et raamatukogu lävi on madal: inimene leiab kergesti tee raamatukokku, teades, et raamatukogust saab abi. Raamatukokku on lihtsam minna kui pöörduda mingi ametkonna poole. Raamatukogu on tuttav keskkond ja raamatukoguhoidjaga ollakse harjunud suhtlema. Raamatukogus saab kergesti edasi liikuda kõikvõimalike teenuste, nt kasutajakoolituste, arvutitöökohtade kasutamise jms juurde. Raamatukogud on Soomes valitud nähtavasti ka sellel põhjusel, et tagatud on nõustamisteenuse jätkusuutlikkus.

MISA konkursi võitnud BDA Consulting OÜ avas veebruari keskel nõustamiskeskused Tallinnas Rahvusraamatukogus ja Narva linnavalitsuse hoones ning veebruari teisest poolest alates hakati neid ka reklaamima. Projekt lõpeb juba augustis 2014, seega lõpetavad nõustamiskeskused tegevuse seitse kuud pärast avamist. BDA Consulting teatab oma veebisaidil „... võimaldades lõpptulemusena anda üle disainitud teenuste mudel ning ettepanekud sarnase teenuse pakkumiseks tulevikus“ /1/. Loodetavasti on ametnikud mõelnud sellele, kuidas tagada loodud veebilehe <http://www.integratsiooninfo.ee/> kestma jäämine ning kuidas jätkata selle vajaliku teenuse pakkumisega pärast augustit, aega ja raha teenuse mudeli disainimiseks on ju kulutatud üsna palju.

Teel lõimunuma Eesti poole

Seda, kuidas võiks Eesti senist lõimumistegevust hinnata ja kuidas peaks meie riik tegelema selle valdkonnaga tulevikus, arvestades meil ja mujal maailmas toimuvaid arenguid, arutleti 2013. aasta lõpus toimunud konverentsil „Euroopa Kolmandate Riikide Kodanike Integreerimise Fond (EIF) 2007-2013 – teel lõimunuma Eesti poole“ /2/. Projektide ja tegevuste jätkusuutlikkus oli teema, mida puudutas oma ettekandes Tanel Mätlik (OÜ Gravititas Consult). Ta rõhutas vajadust toetada lähiaastatel, kui kasutada on Euroopa Liidu uue eelarveperioodi 2014-2020 võimalused, just selliseid organisatsioone, mis tegelevad kaudselt lõimumisega niikuinii ning vajaksid ehk vaid väikest tõuget.

Mina näen selliste organisatsioonidena rahvaraamatukogusid, kelle ülesandeks on tegeleda inimeste informeerimisega ning ühiskonna sidustamisega, kuid kes vajavad täiendavat toetust selleks, et tegeleda sisserännanutega teadlikult. Vajadus selliseks tõukeks on seda ilmsem, sest suure tõenäosusega jäävad peale Euroopa Liidu raha lõppemist immigrantide informeerimise ja kaasamisega seotud ülesanded just kohaliku omavalitsuse ülesandeks. Seega peaksid rahvaraamatukogud alanud eelarveperioodil oma rolli selles valdkonnas väga jõuliselt esile tõstma, et raamatukogudele loodaks vastavad projektikonkursid või lülitataks raamatukogud konkurssidel kvalifitseeruvate taotlejate loetellu.

Poliitikauuringute keskuse Praxis ja Balti Uuringute Instituudi poolt koostatud Euroopa kolmandate riikide kodanike lõimumisarutelude aruanne tutvustatakse 2013. aasta alguses toimunud Eestis elavate teiste riikide kodanike ja määratlemata kodakondsusega elanike kaasamiseks korraldatud aruteludel tehtud ettepanekuid /5/. Lõimumisarutelude eesmärk oli kaasata Eestis elavaid välisriigi kodanikke otsustusprotsessidesse ning koguda neilt ettepanekuid riikliku arengukava „Lõimuv Eesti 2020“ koostamiseks.

Mulle kui raamatukoguhoidjale jäi seda aruannet lugedes silma mittekodanike tõdemus, et nendeni ei jõua info selle kohta, mida sellele sihtgrupile meie riigis juba praegu pakutakse. Sooviti rohkem inglisis- ja venekeelset nõustamist ja teavitussüritusi, näiteks venekeelseid seminare seaduste tutvustamiseks. Mitu ettepanekut puudutas eesti keele oskust. Leiti, et vaja oleks laiendada eesti keele õppe võimalusi – traditsiooniliste keelekursuste kõrval võiksid keeleklubid, huvikoolid, keelepraktikad jms olla võimaluseks keelt õppida ja praktiseerida koos eestlastega.

Paras väljakutse on lahenduste leidmine selleks, kuidas genereerida rohkem suhtlust ja kontakte mitte-eestlaste ja eestlaste vahel, et nii mõjutada inimeste hoiakuid ja teadmisi. Lõimumisaruteludel osalejad tegid ettepanekuid, et riik peaks rohkem panustama sellesse, et õpetada inimestele erinevate rahvusgruppide austamist, sallivust, inimõiguste tundmist. Leiti, et lasteaiakasvatavad (aga miks mitte ka raamatukoguhoidjad) vajaksid koolitusi kultuurilise mitmekesisuse küsimustes. Tehti ettepanekuid, et vaja oleks rohkem võimalusi erinevast rahvusest noorte ja laste kokkuviiamiseks, ühisüritusi erinevate kultuuride tundmaõppimiseks.

See ongi tõeline integratsioon

Tallinna Keskraamatukogu vabatahtlike projekt on olnud hea võimalus, mida vene või mõne muu keele kõnelejad on kasutanud, et eesti keele keskkonnas oma keeleoskust lihvida. Keelepraktika kõrval on vabatahtlike projekt ühtlasi ka võimalus saada kaasamis- ja osalemiskogemus, mille olulisust uutele kodanikele selles lõimumisarutelude aruandes rõhutatakse.

Vabatahtlike eestvedamisel kaalub meie raamatukogu ka täiskasvanute – nii vene- kui ingliskeelsete keeleklubide käimalükkamist. Lasnamäe Laagna raamatukogus käib juba praegu igal laupäeval koos algklassiõpilaste keelering „Eesti keel Mõmmiga“, mille eesmärk on tutvustada eesti keelt emakeelena mittekõnelevate lastele eesti keelt ja kombeid. Sellest aastast plaanime rohkem pakkuda huvitegevust eesti keelt emakeelena mittekõnelevate laste eesti keele oskuse arendamiseks. Näiteks võõrkeelse kirjanduse osakonnas algasid vene keelt emakeelena kõnelevate lastele, kes soovivad eesti keelt harjutada, eestikeelsed meisterdamistunnid.

Raamatukogud saavad panustada ühiste väärtushinnangute ja hoiakute kujundamisse nii eesti kui ka muu kodukeelega noorte ja laste hulgas. Paraku on see selline igapäevane töö, mida meedia ja avalikkus enamasti ei märka. Iga nädal toimub Tallinna Keskraamatukogu kõikides raamatukogudes üritusi, kus saavad kokku kodus erinevat emakeelt kõnelevad lapsed ning koos meisterdatakse emadepäevaks kaarte või räägib raamatukoguhoidja igapäevastest asjadest ja väärtustest, mis selles riigis elavatele inimestele on olulised. Juba aastaid korraldab meie võõrkeelse kirjanduse osakond eesti keelt emakeelena mittekõnelevate laste lasteaiarühmadele eesti rahvakombeid tutvustavat üritustesarja. Suuremat avalikkuse tähelepanu oleme saanud samuti juba mitu aastat meie raamatukogudes toimuvatele kohtumistele, mis viivad kokku eesti kirjanikud ning vene õppekeelega koolide õpilased. Kohtumistesarjade „Kop-kop, kes seal on? Kirjanik tuli meile külla“ („*Tuk-tuk, kto tam? Pisatel prišol v gosti k nam!*“) 3-5. klasside õpilastele ja „Kirjanik tuli meile külla“ („*Pisatel prišol v gosti k nam!*“) 10-12. klasside õpilastele toetajaks on Kultuuriministeeriumi ühise teabelevi programm. Kohtumistel on nii mõnelegi kirjanikule üllatuseks, et laste jaoks on see esmakordne kohtumine kirjanikuga üldse.

Meie raamatukogus aastatel 2012-2013 toimunud projekti "Saja rahva lood" käigus tutvustati lastele erinevate Eestis elavate rahvusvähemuste kultuuri muinasjuttude kaudu. Kohtumiste tarbeks valmistasid raamatukogud ette temaatilisi raamatunäitusi, mida lastele tutvustati, raamatuid said soovijad pärast kohtumist koju lugemiseks laenata. Peale muinasjutupärandi jagamisele kutsuti kohtumistele sama maa kultuuri tutvustama rahvusvähemuste esindajaid, selleks tehti koostööd erinevate rahvuskultuuriseltside ja kunstikollektiividega. Lastele tutvustati rahvarõivaid, muusikat, pille, tantsu, käsitööd, rahvustoite, animafilme, rahvalikke mängu ja tähestikku. Arendusstipendiumist vahest isegi olulisem tunnustus kõlas ühe rahvuskultuuriseltsi juhi, kes kohtumist kõrvalt suure vaimustusega pildistas, suust, kui ta ürituse lõppedes raamatukoguhoidjatele ütles, et see ongi tõeline integratsioon. Saime jätkuprojektile taas toetust Kultuuriministeeriumi rahvusvähemuste kultuuriühingute toetusprogrammist, seega saame sarjaga jätkata ka 2014. aastal.

Lõpetuseks toon raamatukoguhoidjatele mõtlemiseks ühe tavapärasest veidi teistsuguse lähenemise küsimusele, kuidas saavutada stabiilsus Eesti lõhenenud ühiskonnas ning kuidas luua sidus ühiskond üha mitmekesisivas maailmas. Konverentsil „EIF 2007-2013 – teel lõimunuma Eesti poole” vastas Kristina Kallas Balti Uuringute Instituudist oma ettekandes „Kes julgeks kiita Eesti integratsiooni?” sellele nii, et kas eestlaste enesekindluse ja uhkuse ammutamine ajaloost, eelkäijatest ja keelest ei tuleks asendada uhkuse ammutamisega demokraatlikest institutsioonidest, majanduslikust õitsengust ja elulaadist. Tema hinnangul ei ole riigi ülesandeks üksnes ühe etnilise grupi hirmude maandamine, vaid osaluse ja usalduse loomine, kõigi elanike elukvaliteedi tõstmine ning “meie” tunde loomine. Kristina Kallas leidis, et selleks, et meie ühiskond oleks stabiilne ja sidus üha mitmekesisivas maailmas, on vaja arendada demokraatiat – osalust, usaldust, kodanikuaktiivsust /2/. Tegemist on väärtustega, mille arendamisega tegelevad täna ka rahvaraamatukogud iga päev.

Kasutatud allikad:

1. BDA jätkab mittekodanike lõimumist Eesti ühiskonda. (21.08.2013). - BDA Consulting OÜ blogi. [www] <http://bda.ee/bda-j%C3%A4tkab-mittekodanike-l%C3%B5imumist-eesti-%C3%BChiskonda/> (17.02.14)
2. Euroopa Kolmandate Riikide Kodanike Integreerimise Fond 2007-2013 – teel lõimunuma Eesti poole : konverents, Tallinn, 29. novembril 2013. [www] www.integratsioonifond.ee (17.02.14)
3. Lõimuv Eesti 2020: Lõimumisvaldkonna arengukava. [www] <http://www.integratsioon.ee/> (17.02.14)
4. „Lõimuv Eesti 2020“: Lõimumisvaldkonna arengukava koostamise ettepanek Vabariigi Valitsusele. (2012). / Kultuuriministeerium. [www] http://www.kul.ee/webeditor/files/integratsioon/LYIMUV_EESTI_2020.pdf (17.02.14)
5. Uus, M., Kaldur, K. (2013). Euroopa kolmandate riikide kodanike lõimumisarutelude aruanne. Tallinn : SA Poliitikauuringute Keskus Praxis. [www] <http://www.ibs.ee/et/publikatsioonid/item/120-euroopa-kolmandate-riikide-kodanike-loimumisarutelude-aruanne> (17.02.14)
6. Teavitamis- ja nõustamisteenus kolmandate riikide kodanikele: konkursi tingimused. (2013). [www] http://www.meis.ee/loppenud-konkursid?project_id=495 (17.02.14)